

KUBAKRISEN

FIDEL CASTRO företer, har det sagts, många likheter med Hitler. Det är fråga om samma hysteri, samma brist på genomtänkt program, samma sinne för oratoriska effekter. Vulgärnationalismen har de gemensamt liksom förmågan att koncentrera aggressionerna mot ett särskilt objekt — vad antisemitismen var för Hitler är antiyanquismen för Castro. Fanatismen i castroismen, manifesterad i slagordet »Patria o Muerte! Venceramos!» — fosterlandet eller döden, vi skall segra — i förening med dess dragningskraft på de latinamerikanska folken gjorde den förvisso redan från början till en särdeles obehaglig företeelse på västra halvklotet. Men först då Castro kastade masken, och det klart utsades att castroismen utgör en variant av världskommunismen blev den direkt farlig för USA:s och den fria världens säkerhet. Alltsedan den öppna brytningen med USA och Sovjetunionens alltmera omfattande stöd — särskilt på det militära området — åt den kubanske diktatorn har utvecklingen stadigt pekat i riktning mot en urladdning. Frågan var endast, när det spända förhållandet skulle övergå i en akut kris.

Till en början låg det otvivelak-

tigt nära till hands att i Kubakrisen se ett samband med det amerikanska valet. Denna uppfattning fick ytterligare näring genom den republikanska propagandan. President Kennedys ämbetsperiod hade dittills utmärkts av återhållsamhet mot såväl Chrusjtjov som Castro. Vad annat än partitaktiska skäl kunde förmå honom att helt plötsligt ändra kurs? Samtidigt tedde det sig dock förbryllande att Kennedy enbart av omsorg om det egna partiet skulle vara beredd inte blott att företa så ytterligt drastiska åtgärder att de mycket väl kunde leda till världskrig utan också åsidosatte folkrätten. Han underlät till och med att först dra frågan inför FN. Detta rimmade illa med den tidigare amerikanska politiken.

Vad som hittills blivit bekantgjort tyder emellertid på att det var synnerligen allvarliga motiv som förmådde Kennedy att handla. Den amerikanska underrättelsetjänsten hade fått full vetskap om att det rådde en febril verksamhet på Kuba för att färdigställa baser, varifrån vätebombsladdade raketer skulle kunna nå vitala mål i hjärtat av USA och på västra halvklotet överhuvudtaget. Och vad mera var, ett stort antal ryska fartyg var

i färd med att skeppa över de för USA bokstavligen talat livsfarliga vapnen till Kuba. I den situationen bedömdes det vara omöjligt att ta omvägen över FN och riskera den tidsutdräkt som därav skulle bli följden. I stället valde Kennedy att slå till omedelbart trots de risker som var förknippade med ett sådant handlingssätt. Därmed förvånade han inte minst ryssarna som knappast torde ha varit beredda på en sådan fasthet och beslutsamhet från den amerikanske presidentens sida. Om detta vittnar till fullo det sovjetryska agerandet. Knappt hade Sovjetambassadören Sorin i FN:s säkerhetsråd förnekat existensen av det ryska hotet förrän Chrusjtjov öppet medgav att ett sådant verkligen fanns och samtidigt föreslog en kohandel, de ryska Kubabaserna mot de amerikanska i Turkiet. Så följde upplösningen av dramats första akt — Sovjets fullständiga kapitulation och löfte att montera ned och transportera hem »de offensiva vapnen» på Kuba.

Vad föranledde Chrusjtjov att så snabbt slå till reträtt? Sannolikt har man från rysk sida aldrig med oblandad förtjusning sett på sin kubanske allierade. Hans oberäknelighet har varit en sida av saken. Men av än större betydelse torde det förhållandet ha varit att ryssarna i och med sitt kubanska äventyr på allvar konfronterades med en kolonialmakts alla svårlösta problem. De utdragna förbindelselinjerna innebär att den ryska po-

sitionen på Kuba är svag — om USA sätter hårt mot hårt. Det förefaller troligt att man från rysk sida räknat med att kunna ta president Kennedy med överraskning — denne skulle sedan baserna väl färdigstälts och utrustats ha ställts inför ett fullbordat och synnerligen obehagligt faktum. Utpressningen kunde ha börjat. En viss underskattning — måhända emanerande från Chrusjtjovs möte med Kennedy i Wien 1961 — av den amerikanske ledaren kan ha spelat in. Ställd inför Kennedys beslutsamhet föredrog dock Chrusjtjov att ge vika, men knappast i första rummet på grund av ovedersägligheten i den amerikanska bevisningen utan fastmera därför att man på rysk sida till varje pris ville undvika att betydelsefulla militära hemligheter kom till amerikansk kännedom, inte minst hemligheten med drivmedlet till de ryska raketerna. På så sätt kan förklaras såväl Chrusjtjovs snabba order till vissa av de Kubadestinerade ryska fartygen att ändra kurs — något som först väckte världens uppmärksamhet på det sjuka i Sovjets sak — som den överraskande villigheten att dra tillbaka kärnvapnen från den kubanska positionen.

Även om FN till en början kom att åsidosättas av USA till följd av den hårda nödvändigheten att agera snabbt, har organisationen likväl kommit att spela en väsentlig roll för att dämpa krisen. Visserligen

saknar FN helt möjlighet att bilägga konflikter mellan stormakter i en situation, då dess medverkan ej anses önskvärd eller när de agerande är beredda att ta ett krig. Vid olika tillfällen har världsorganisationen också på grund av trycket från östblocket och de afroasiatiska staterna kommit att tjäna tvivelaktiga syften. Den karibiska konflikten visar dock hur FN kan ha sitt värde som fredsbevarande faktor. En stormakt kan som Sovjetunionen i Kubakrisen använda världsorganisationen för att i en världskonflikt minska eller maskera den prestigeförlust som en reträtt innebär. Genom FN kan en förlorare rädda ansiktet.

Sedan FN:s generalsekreterare U Thant direkt förhandlat med Castro om de ryska basernas avveckling, har Kubakrisen gått in i sin andra fas, och den kubanske diktatorn har beretts ett säkerligen efterlängtat tillfälle att agera direkt. Att under krisens förlopp enbart ha utgjort en bricka i spelet mellan öst och väst måste ha varit en för Castro föga tilltalande position. Han har inte försuttit sin chans utan omedelbart upprepat sina tidigare krav på en utrymning av den amerikanska Guantanamo-basen. Denna, som till följd av ett avtal från 1903, bekräftat 1934, arrenderas av USA till det facila priset av 3 386 dollars per år, omfattar visserligen den bästa hamnen i Karibiska sjön men har under senare tid otvivelaktigt fått en avsevärt

minskad militär betydelse. Castros bästa kort är att han kan strypa vattentillförseln till basen. Av prestigeskäl — om inte annat — lär dock USA inte vara berett att släppa ifrån sig Guantanamo i första taget. Det återstår emellertid att se om inte Castro, eventuellt med benäget bistånd av ryssarna kommer att ställa till åtskilliga svårigheter vad gäller den praktiska lösningen av Kubakrisen.

Det har på sina håll gjorts gällande att USA trots allt inte nått sitt väsentligaste mål, att bringa Castroregimen på fall, och att i realiteten kommunistblocket inhöstat betydande vinster genom att dokumentera sin »fredsvilja» och genom Kennedys löfte att inte invadera Kuba. Det torde dock allvarligt kunna ifrågasättas om Kennedy någonsin varit beredd att gå så långt som till en formlig invasion av Kuba. Mycket tyder på motsatsen — inte minst den goodwill-förlust som därigenom kunde förväntas ha blivit följderna i Latinamerika. Däremot har USA tvivelsutan varit fullt berett att med ett blixtangrepp från luften slå ut de hotande baserna.

Den stora vinsten för USA ligger i de latinamerikanska staternas totala uppslutning kring den amerikanska politiken mot Castro. Sedan denne avslöjats som en rysk marionett och kärnvapenhotet mot både Nord- och Sydamerika till fullo dokumenterats kan det antas att Castros position i Latinamerika för-

svagats högst avsevärt. Hans alltmera ohöljda nationalism och försök att framställa sig själv som en latinamerikansk Nasser torde ha lett till ökad eftertänksamhet på många håll. De påbjudna terrorhandlingarna på den sydamerikanska kontinenten har knappast heller varit Kubadiktatorn till hjälp, lika litet som tidigare hans krassa spekulation i människoliv, då han förklarade sig beredd att utväxla fångarna från invasionsstyrkan på våren 1961 mot amerikanska jordbruksmaskiner. Det kan förutsättas att åtskilliga av Castros tidigare sympatisörer nu ställer sig positiva till de beslutsamma åtgärder som hans förre gynnare och vän, presidenten Betancourt i Venezuela, företagit såväl mot kommunismen i allmänhet som mot castroismen i synnerhet. Genom att alltmera isolera Castros Kuba från det övriga Latinamerika har den amerikanska politiken otvivelaktigt vunnit ett väsentligt syfte. Det betyder då mindre, om Castroregimen genom

sin hänsynslösa terror tills vidare kan fortsätta att behärska Kuba, allt likväl beroende av östblockets vilja att stödja den bankruttmässiga ekonomien.

Icke utan skäl kan det förväntas att händelserna kring Kubakrisen inte bara stärkt Kennedys ställning i inrikespolitiskt avseende utan också såväl hans som USA:s position i Latinamerika och därmed också i världspolitiken. Trots allt finns det anledning att hoppas att det amerikanska initiativ som blivit känt under beteckningen »Alianza para el Progreso» — framstegsalliansen — skall kunna förverkligas. Vid sidan av det kubanska äventyret har Sovjetunionen också att brottas med den indisk-kinesiska konflikten, vilken sannoligen inte kunde ha kommit olämligare för Chrusjtjov. Man frågar sig därför inte utan oro vilka aktioner som kommer att företas från Kreml för att förhindra att initiativet alltmera glider över till västmakterna.